

Original Article

Compliance with professional ethics in librarians of Central Library and Documentation Center of Tehran University

Saied Ghaffari¹, Sholeh Zakiani^{2*}

1. Associate Professor, Library and Information Department, Payame Noor University, Qom, Iran.

2. Master of Science and Information Science, Payame Noor University, Mashhad, Iran and Medical Information Office, Research and Technology Development and Coordination Information & Publications Department, Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran. (Corresponding Author) Email: zakiani2004@gmail.com

Received: 15 Dec 2016 Accepted: 27 May 2017

Abstract

Background and Aim: Professional ethics encompasses standards recognized by members of the profession who are committed to their moral responsibilities. The aim of this study was to determine the degree of observance of professional ethics in librarians of Central Library and Document Center of Tehran University.

Materials and methods: This descriptive-analytic study was carried out using a valid researcher-made questionnaire. The viewpoints of 59 librarians who included to the study through census, were gathered using questionnaire and analyzed by SPSS 13. After explaining the goals of the research, the informed consent of the participants was obtained and they were assured about the confidentiality of the information.

Findings: The average total score of professional ethics in the subjects was 4.39. Among the components of professional ethics, "respect for different opinions in the profession", with mean of 4.46 and "providing facilities for easy and uniform access to information for all clients" with mean of 3.64 had highest and lowest values, respectively. All of the components of professional ethics had a significant difference with theoretical mean. In the meantime, the most appropriate condition was the observance of impartiality in the profession and the least amount related to the component of the protection of intellectual property rights.

Conclusion: The findings showed that librarians are in desirable position in terms of professional ethics. It is recommended that managers with appropriate planning, inform their librarians and informers about latest scientific achievements and help them promote ethical principles by considering special facilities and privileges.

Keywords: Professional Ethics; Librarianship; Central Library; Tehran University

Please cite this article as: Ghaffari S, Zakiani S. Compliance with professional ethics in librarians of Central Library and Documentation Center of Tehran University. *Bioethics Journal* 2017; 7(25): 7-15.

مقاله پژوهشی

میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای در کتابداران شاغل در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران

سعید غفاری^۱، شعله زکیانی^{۲*}

۱. استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، قم، ایران.

۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور مشهد و اداره اطلاع‌رسانی پزشکی، مرکز توسعه و هماهنگی اطلاعات و انتشارات علمی، معاونت تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول) Email: zakiani2004@gmail.com

دریافت: ۱۳۹۵/۹/۲۵ پذیرش: ۱۳۹۶/۳/۶

چکیده

زمینه و هدف: اخلاق حرفه‌ای دربردارنده استانداردهایی است که توسط اعضای آن حرفه که به مسؤولیت‌های اخلاقی خود پایبند هستند، به رسمیت شناخته شده‌است. هدف این مطالعه تعیین میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای در کتابداران شاغل در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران می‌باشد.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی - تحلیلی، با استفاده از پرسشنامه استاندارد محقق‌ساخته، نقطه‌نظرات ۵۹ نفر از کتابداران کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران که به روش تمام‌شماری وارد مطالعه شدند، جمع‌آوری و با استفاده از نرم‌افزار SPSS 13 تجزیه و تحلیل شد. پس از توضیح درباره اهداف پژوهش، رضایت آگاهانه شفاهی شرکت‌کنندگان اخذ و درباره بی‌نامی پرسشنامه‌ها و محرمانگی اطلاعات به آنان اطمینان داده شد.

یافته‌ها: میانگین نمره کل اخلاق حرفه‌ای در افراد مورد مطالعه ۴/۳۹ بود. از بین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای «احترام به عقاید مختلف در حرفه» با میانگین ۴/۴۶ بیشترین و «فراهم‌آوری امکانات برای دسترسی آسان و یکسان به اطلاعات برای همه مراجعان» با میانگین ۳/۶۴ کم‌ترین مقادیر را داشتند. تمامی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای افراد مورد مطالعه تفاوت معناداری با میانگین نظری داشتند. در این بین مناسب‌ترین وضعیت مربوط به مؤلفه رعایت بی‌طرفی در حرفه و کم‌ترین مقدار مربوط به مؤلفه حمایت از حقوق مالکیت معنوی بود.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان داد که کتابداران مورد مطالعه، از منظر برخورداری از اصول اخلاق حرفه‌ای در وضعیت مطلوب قرار دارند. توصیه می‌شود مدیران با برنامه‌ریزی مناسب، کتابداران و اطلاع‌رسانان را از آخرین دستاوردهای علمی حرفه‌ای خود مطلع سازند و با در نظر گرفتن امکانات و امتیازات ویژه، آنان را در ارتقای رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای یاری نمایند.

واژگان کلیدی: اخلاق حرفه‌ای؛ دانشگاه تهران؛ کتابداری؛ کتابخانه مرکزی

مقدمه

اخلاق، اصطلاح جامعی است که دربرگیرنده روش‌های گوناگون تجربه کردن و فهم زندگی اخلاقی است. علم اخلاق کاربردی برای تفسیر هنجارهای عمومی با هدف پاسخگویی به مسائل خاص تلاش می‌کند و کاربردی‌نامیدن این حوزه از علم اخلاق از آن رو است که حوزه اخلاق کاربردی به استفاده از هنجارهای عمومی در جریان اندیشیدن به مسائل، مشکلات و سیاست‌ها در حرفه‌ها و نهادهای مختلف و نیز دولت‌ها اشاره می‌کند (۱). اخلاق حرفه‌ای دربردارنده استانداردهایی است که توسط اعضای آن حرفه که به مسؤولیت‌های اخلاقی خود پایبند هستند، به رسمیت شناخته شده است (۲-۱).

از عوامل تأثیرگذار بر شایستگی و بایستگی حرفه‌ای، می‌توان به اخلاق حرفه‌ای اشاره کرد. به لحاظ تاریخی، همه حرفه‌هایی که از پایداری و اقبال برخوردار بوده‌اند، دارای مجموعه‌ای مدون یا ضمنی از اصول حرفه‌ای بوده‌اند (۳). اخلاق حرفه‌ای از دو منظر موجب پایداری و تقویت هر حرفه می‌شود: درون حرفه‌ای (حرفه‌مندان) و برون‌ی جامعه حرفه؛ با توجه به این‌که راهبردهای مدیریت عملکرد با اخلاق حرفه‌ای کارکنان رابطه دارد، توصیه بر آن است که افراد بر اساس توانایی‌های مورد نیاز مشاغل به کار گرفته شوند (۴).

کتابخانه‌ها به عنوان مراکز فرهنگ و تمدن و نیز کتابداران به عنوان مرکز ثقل مدیریت کتابخانه، از طریق انتقال دانش و اندیشه ملت‌ها در توسعه آرمان‌های والای بشری، نقش بزرگی ایفا کرده‌اند. ارزش‌های سازمانی در سایه تلاش‌های صحیح به ثمر می‌رسد و اصول اخلاقی چنین کوشش‌هایی را اعتبار بخشیده و از آن پشتیبانی می‌کند (۵). دیانی به نقل از Martha Smith می‌نویسد: «ما به عنوان یک متخصص حرفه‌ای در مقابل کسانی که به آن‌ها خدمت می‌کنیم و در مقابل یکدیگر مسؤول هستیم و به عنوان شهروند وظیفه داریم که از دانش خاص خودمان برای خیر جامعه استفاده کنیم و به عنوان عضوی از خانواده جهانی بشریت، مسؤولیت حفظ منزلت انسانی را بر عهده داریم» (۶).

اخلاق حرفه‌ای یکی از شعبه‌های جدید اخلاق است که می‌کوشد به مسائل اخلاقی حرفه‌های گوناگون پاسخ داده و

برای آن اصولی خاص متصور است (۷). اخلاق حرفه‌ای به مسائل و پرسش‌های اخلاقی و اصول و ارزش‌های اخلاقی یک نظام حرفه‌ای می‌پردازد و ناظر بر اخلاق در محیط حرفه‌ای است (۸). مقصود از اخلاق حرفه‌ای مجموعه قواعدی است که باید افراد داوطلبانه و بر اساس ندای وجدان و فطرت خویش در انجام کار حرفه‌ای رعایت کنند، بدون آنکه الزام خارجی داشته باشند یا در صورت تخلف، به مجازات‌های قانونی دچار شوند.

افزون بر این، کمبود امکانات و ابزار کار، نامناسب بودن ابزار، فضای نامناسب کاری، حجم کاری مازاد بر توان کارمند، شلوغی محیط کار و رخنه‌های قانونی بر معضلات اخلاقی دامن می‌زنند؛ بی‌ثباتی اقتصادی، بی‌ثباتی سیاسی، دردهای مزمن فرهنگی - تاریخی مانند استبدادزدگی که به شدت با فرهنگ مشارکتی و کار تیمی ناسازگار است، آموزش‌های نادرست اجتماعی مانند مسؤولیت‌گریزی و تنبلی در کار را نوعی زرنگی تلقی کردن، وضعیت نابرابر رقابت جهانی که تهدیدکننده اخلاق کسب و کار است و دیگر عوامل این چنینی، بی‌گمان در وضعیت اخلاقی سازمان تأثیرگذار است (۹).

Pennino اعتقاد دارد که اخلاق حرفه‌ای شاخه‌ای از اخلاق است که ضمن مطالعه ارتباط شغل‌ها به بیان مسؤولیت‌های اخلاقی سازمان، تشخیص و حل مسائل اخلاقی در حرفه‌های گوناگون می‌پردازد. وی عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای را فرد، سازمان و محیط می‌داند (۱۰).

حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی اندکی دیرتر به عرصه قوانین و رفتارهای اخلاقی وارد شد. قواعد اخلاقی نخستین‌بار در قرن نوزدهم توسط Mary W. Plummer مدیر دانشکده کتابداری و اطلاع‌رسانی Pratt Institute مطرح شد که گفت: «پزشکان، حقوقدانان، روحانیون، استادان دانشگاه و افسران ارتش و نیروی دریایی دارای مقرراتی با این پیش‌فرض هستند که درست‌کارند و مایلند چنین بمانند. کتابداران و مربیان نیز باید قوانین اخلاقی خود را وضع کنند» (۱۱).

بنا به تعریف دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی: «اخلاق حرفه‌ای مجموعه‌ای از کنش‌ها و واکنش‌های اخلاقی پذیرفته

شده است که از سوی سازمان‌ها و مجامع حرفه‌ای مقرر می‌شود تا مطلوب‌ترین روابط اجتماعی ممکن را برای اعضای خود در اجرای وظایف حرفه‌ای فراهم آورد. این اخلاق دربرگیرنده مجموعه‌ای از احکام ارزشی، تکالیف، رفتار و سلوک و دستورهای اجرای آن‌ها است» (۱۲).

دیانی ویژگی‌های اخلاقی کتابدار را چنین بیان می‌کند: «کتابدار باید معتقد به کار، مشعوف علم و نگهبان آن، وظیفه شناس و جویای آموزش باشد. اعتقاد راسخ به فواید کتابخانه برای جامعه و ثمربخش بودن وجود خویش داشته باشد. وی باید تمامی نظریه‌های سیاسی یا اخلاقی را با بی‌طرفی حرفه‌ای نگریسته و اجازه دهد هر متفکری نظر و عقیده خود را چه درست و چه نادرست بیان کند، زیرا او می‌داند استدلال درست در گذر زمان و در مباحثه و مناظره آزاد پیروز خواهد شد. کتابدار باید در قبال همکارانش نیز رفتاری مناسب داشته باشد، چه در یک گروه کوچک و یا در یک کتابخانه بزرگ، افراد بایستی به دلیل علایق شخصی به فعالیت‌های شغلی خود با اشتیاق و همکاری به کار بپردازند. کتابداران باید با ایجاد ارتباط مؤثر و احترام متقابل به فعالیت در کنار هم بپردازند» (۶).

Cadozier درباره ویژگی‌های افراد برخوردار از اخلاق حرفه‌ای، این موارد را بیان می‌کند: «مسئولیت‌پذیری، برتری‌جویی و رقابت‌طلبی، صادق بودن، احترام به دیگران، رعایت و احترام نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، عدالت و انصاف، همدردی با دیگران، وفاداری» (۱۳).

امروز مجهز شدن کتابداران به هنر بهره‌گیری از اخلاق حرفه‌ای در جریان رفع نیاز اطلاعاتی کاربر، بسیار مهم تلقی می‌شود. کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، بزرگ‌ترین کتابخانه دانشگاهی ایران است و مجموعه‌ای غنی از منابع گوناگون در زمینه‌های مختلف علمی را شامل می‌گردد. این کتابخانه در کنار کتابخانه‌های تخصصی دانشکده‌ها که هر یک بر حسب نیازهای علمی و آموزشی ویژه خود به وجود آمده‌اند، بیشتر به امور پژوهش اختصاص دارد و به گردآوری آثار مربوط به مطالعات اسلام‌شناسی، ایران‌شناسی و شرق‌شناسی می‌پردازد. این مجموعه در حال حاضر حدود ۵۰۰۰۰ عضو

ثابت دارد و روزانه پاسخگوی بیش از ۴۵۰۰ نفر مراجعه‌کننده از دانشجویان دانشگاه تهران و دیگر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و محققان و پژوهشگران داخل و خارج کشور است. این کتابخانه از سال ۱۳۴۶ به عضویت فدراسیون بین‌المللی انجمن کتابداری ایفلا (IFLA: International Federation of Library Associations and Institutions) درآمد است. آگاهی از میزان پایبندی کتابداران این کتابخانه به استانداردهای اخلاق حرفه‌ای می‌تواند شاخصی برای ارزیابی وضعیت اخلاق حرفه‌ای در حوزه کتابداری در ایران باشد، لذا این مطالعه درصدد پاسخ به این سؤال است که وضعیت اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران در ارتباط با مراجعین چگونه است؟ در پاسخ به این سؤال، مطالعه حاضر با هدف تعیین میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای در کتابداران شاغل در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران انجام گرفته است.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه توصیفی - تحلیلی، جامعه پژوهش مشتمل بر ۷۰ نفر از کتابداران شاغل در بخش‌های مختلف کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران بود که به روش تمام‌شماری وارد مطالعه شدند. از این تعداد ۵۹ نفر که تمایل به شرکت در پژوهش داشتند، به صورت در دسترس انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد. این پرسشنامه با استفاده از پرسشنامه «خود ارزیابی اخلاق حرفه‌ای» شاه‌محمدی (۱۳۸۹ ش.) و با استناد به اصول و معیارهای اخلاقی در کتابداری و اطلاع‌رسانی مندرج در منابع گوناگون، شامل بیانیه‌های اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداری مراکز مختلف و با تکیه بر ارزش‌ها و فرهنگ بومی تدوین شده است. روایی پرسشنامه توسط متخصصان کتابداری تأیید شد و پایایی آن بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد.

پس از توضیح درباره اهداف پژوهش، رضایت آگاهانه شفاهی شرکت‌کنندگان کسب گردید و درباره بی‌نامی پرسشنامه‌ها و محرمانگی اطلاعات به آنان اطمینان داده شد.

نظر گرفته شد. میانگین نمرات افراد در عامل کلی اخلاق حرفه‌ای حدود ۳/۹۷، بیشتر از میانگین نظری (لیکرت) بود. تمامی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران تفاوت معناداری با میانگین نظری مؤلفه‌ها داشتند. به عبارت دیگر میانگین نمرات حاصل از جواب‌های کتابداران به سؤالات مربوط به سایر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای به طور معناداری بالاتر از حد متوسط بود. در این بین مناسب‌ترین وضعیت مربوط به مؤلفه رعایت بی‌طرفی در حرفه و کم‌ترین مقدار مربوط به مؤلفه حمایت از حقوق مالکیت معنوی بود (جدول ۲).

بحث

یافته‌های پژوهش نشان داد که کتابداران کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، اصول اخلاق حرفه‌ای را به میزان بالایی رعایت می‌کنند. به عبارت دیگر اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه مرکزی در وضعیت مطلوب قرار دارد. از بین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای «احترام به عقاید مختلف در حرفه» دارای بیشترین میانگین در بین مؤلفه‌ها بوده و کم‌ترین میانگین مربوط به «فراهم‌آوری امکانات برای دسترسی آسان و یکسان به اطلاعات برای همه مراجعه‌کنندگان» بود. علی‌رغم میزان بالای رعایت اخلاق حرفه‌ای در میان کتابداران مورد مطالعه، نیاز برای دسترسی یکسان به اطلاعات و فقدان سیاست جامع در این باره از نقاط ضعف به شمار می‌رود. یک راه‌کار پیشنهادی تهیه بانک‌های اطلاعاتی و افزایش دسترسی کتابداران به اطلاعات مربوطه می‌باشد. اسداغی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «بررسی اخلاق حرفه‌ای در بین کتابداران کتابخانه ملی ایران» نتیجه گرفته است که میزان رعایت شاخص‌های اخلاقی در کتابداران با توجه بیش از پیش مدیران کتابخانه افزایش می‌یابد که با این تحقیق همسو می‌باشد (۱۵).

میانگین نمره کلی اخلاق حرفه‌ای به طور معنی‌داری از میانگین نظری بالاتر بود. بنابراین می‌توان ادعا کرد که اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه مرکزی دارای وضعیت مطلوبی است. در این بین مناسب‌ترین وضعیت مربوط به مؤلفه رعایت

داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS 13 تجزیه و تحلیل شد. برای تعیین وضعیت اخلاق حرفه‌ای کتابداران، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران در ارتباط با مراجعین ابتدا نظرات کتابداران نسبت به هر کدام یک مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای توصیف شد، سپس با استفاده از آزمون تی تک‌نمونه‌ای معنی‌داری آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

میانگین نمره کل اخلاق حرفه‌ای ۱۱/۳۰ برآورد شد. میانگین نمرات مؤلفه‌های حفظ و نگهداری منابع، حمایت از حقوق مالکیت معنوی، دفاع از اصول آزادی اندیشه، ارتقای سواد اطلاعاتی، احترام به عقاید مختلف در حرفه، رعایت بی‌طرفی در حرفه، ارائه خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی، فراهم‌آوری امکانات برای دسترسی آسان و یکسان به اطلاعات برای همه مراجعان، حفظ حریم خصوصی و محرمانگی، ارتقای اهداف حرفه‌ای و تعامل با همکاران در کتابخانه و سایر بخش‌های مرتبط به ترتیب برابر با ۴/۳۴، ۴/۱۷، ۳/۸۳، ۳/۹۷، ۴/۴۶، ۳/۹۸، ۳/۸۱، ۳/۶۴، ۴/۰۷، ۳/۹۹ و ۴/۲۹ بود (جدول ۱).

با توجه به این‌که تعداد سؤال‌های مربوط به هر کدام از مؤلفه‌های پرسشنامه متفاوت است، جمع نمرات آن‌ها تفاوت زیادی خواهند داشت. برای مقایسه بهتر این مؤلفه‌ها، مجموع نمرات هر مؤلفه به تعداد سؤال‌های آن مؤلفه تقسیم شد تا نمرات بر مبنای ۱ تا ۵ مورد مقایسه قرار گیرند. در ستون سوم جدول ۱، میانگین نمرات هر کدام از مؤلفه‌ها از ۵ ارائه شده است که نشان می‌دهد، از بین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای «احترام به عقاید مختلف در حرفه» با میانگین ۴/۴۶ و «فراهم‌آوری امکانات برای دسترسی آسان و یکسان به اطلاعات برای همه مراجعان» با میانگین ۳/۶۴ به ترتیب دارای بیشترین و کم‌ترین مقادیر هستند. میانگین نمره کل اخلاق حرفه‌ای ۴/۳۹ و میانگین همه مؤلفه‌ها بیشتر از ۳/۵ بود.

با توجه به این‌که سؤالات پرسشنامه اخلاق حرفه‌ای مطابق طیف لیکرت از ۱ تا ۵ تنظیم شده است، میانگین طیف ۳ در

بی‌طرفی در حرفه و کم‌ترین مقدار مربوط به مؤلفه حمایت از حقوق مالکیت معنوی بود. نتایج تحقیق رضایی با عنوان «بررسی میزان کاربست مؤلفه‌های منشور اخلاق حرفه‌ای نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان یزد» نشان داد که در میان مؤلفه‌های نه‌گانه پژوهش، بیشترین میانگین‌ها مربوط به گویه‌های «با رفتار خود به مراجعان احترام می‌گذارم» با میانگین ۴/۵۶، «از کار در کتابخانه احساس ارزشمندی دارم» با میانگین ۴/۶۳ و «در حفظ وسایل کتابخانه کوشا هستم» با میانگین ۴/۶۵ بوده است. نتایج این تحقیق حاکی از آن بود که اگر مؤلفه‌های کتابخانه‌های عمومی کشور به منزله ابزارهای نوین اخلاقی مورد توجه واقع گیرد، جنبه‌های اخلاق سازمانی توسعه می‌یابد. نتایج این تحقیق با پژوهش حاضر همسو می‌باشد (۱۴).

نتایج پژوهش شاه‌محمدی با عنوان «بررسی ابعاد اجرای اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداری و اطلاع‌رسانی در بین کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر تهران» نشان داد که میانگین تلاش کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر تهران به ترتیب از بیشترین به کم‌ترین در مؤلفه‌های تعامل با همکاران خود و همکاران مشاغل مرتبط، حفظ و نگهداری از منابع، حمایت از حقوق مالکیت معنوی و حق مؤلف منابع، حفظ حریم خصوصی افراد و محرمانه‌ماندن اطلاعات آنان، احترام به عقاید مختلف، رعایت بی‌طرفی در حرفه، دفاع از اصول آزادی اندیشه و عدم سانسور منابع، آموزش مستمر و ارتقای سطح سواد اطلاعاتی خود و کاربران، ارتقای اهداف حرفه، ارائه خدمات کتابخانه‌ای و فراهم‌آوری امکانات برای دسترسی آسان و یکسان برای همه کاربران بیشتر از حد متوسط بوده است. همچنین میانگین تلاش کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در جهت اجرای ابعاد اصول اخلاق حرفه کتابداری از حد متوسط بیشتر بوده است که با نتایج تحقیق ما همسو می‌باشد (۱۶).

نتایج تحقیق درخشانی نیز نشانگر آن است که کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در قبال حقوق همه عناصر محیط درونی و بیرونی مسؤولیت اخلاقی دارند. همچنین مسؤولیت اخلاقی

کارکنان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، یعنی تعهد و التزام آن‌ها در قبال حقوق تمامی افراد در محیط کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی می‌باشد. این نشان از آن است که پایبندی به اصول اخلاقی در کتابخانه‌ها حرف اول را می‌زند (۱۷).

زندیان در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی کشور نسبت به پیش‌نویس اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداران و اطلاع‌رسانان ایران و ارائه چارچوب برای تدوین نظام‌نامه نهایی» به این نتیجه رسید که اولویت‌بندی اصول اخلاقی حرفه‌ای از دیدگاه کتابداران دانشگاهی به ترتیب، مسؤولیت در قبال خود، جامعه، استفاده‌کننده، همکار، متخصصان سایر رشته‌ها، سازمان و حرفه می‌باشد (۱۸).

کندریک (۲۰۱۱ م.) نشان داد که کتابداران از طریق آموزش اخلاق رسمی با منشور اخلاقی آشنا می‌شوند و رعایت کدهای اخلاق حرفه‌ای مذکور منجر به بروز اخلاق حسنه در میان کتابداران می‌گردد (۱۹).

علی‌پور و مرادی (۱۳۹۴ ش.) «وضعیت اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی» را مورد مطالعه قرار دادند که در آن به این نکته پرداخته شده است که «آگاهی کتابداران کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، به عنوان یک کتابخانه پارلمانی نسبت به اخلاق حرفه‌ای، میزان پایبندی آن‌ها به اخلاق حرفه‌ای و تأثیر آن بر عملکرد ایشان می‌تواند شاخصی برای قضاوت در مورد وضع اخلاق حرفه‌ای کتابداری در ایران باشد.» با توجه به اهمیت کتابخانه مجلس شورای اسلامی از لحاظ منحصر به فردی این مجموعه و اهمیت پارلمانی آن و همچنین با علم بر موقعیت ویژه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران به عنوان بزرگ‌ترین کتابخانه آکادمیک ایران، مقایسه یافته‌های حاصل از این دو پژوهش می‌تواند بیانگر نکات مهمی درباره وضعیت اخلاق حرفه‌ای کتابداری و اطلاع‌رسانی کشورمان باشد (۲۰).

نکته قابل توجه اینجا است که میانگین تمام مؤلفه‌های بررسی‌شده در هر دو پژوهش، بالاتر از حد متوسط بوده که نشان‌دهنده وضعیت مطلوب اخلاق حرفه‌ای در کتابداران هر

دو کتابخانه می‌باشد. با توجه به این‌که جامعه مورد مطالعه در هر دو پژوهش از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و شاغلین در هر دو کتابخانه از کتابداران آموزش‌دیده و متخصص در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند و با عنایت به این‌که این افراد در طول دوران خدمت خود به صورت مداوم از دانش روز این حرفه توسط آموزش‌های ضمن خدمت حضوری و مجازی بهره‌مند می‌شوند، می‌توان این نکته را دریافت که کتابداران آموزش‌دیده‌ای که مسلط به حرفه خود بوده و شناخت کاملی از جامعه مراجعه‌کنندگان و نیازهای اطلاعاتی آن‌ها و مجموعه منابع موجود کتابخانه محل خدمتشان داشته باشند، در صورت دسترسی و بهره‌مندی از امکانات مناسب اطلاعاتی، از وضعیت اخلاق حرفه‌ای مطلوبی برخوردار خواهند بود.

از محدودیت‌های مطالعه حاضر می‌توان به انتخاب غیر تصادفی و تکمیل پرسشنامه به صورت خوداظهاری و عدم تمایل به همکاری بعضی از کتابداران اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود تحقیقات مشابه در کتابخانه‌های دانشگاه‌های وزارت علوم و وزارت بهداشت و سازمان‌های وابسته انجام شود. همچنین به کاربرستن راه‌کارهای مدیریتی مانند ایجاد کمیته اخلاق در کتابخانه‌های بزرگ (کتابخانه ملی، کتابخانه مرکزی دانشگاه‌ها، هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی و موارد دیگر)، برگزاری کلاس‌ها، کارگاه‌ها، سمینارها و همایش‌های اخلاق حرفه‌ای به جهت اهمیت و ضرورت این مبحث در حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهیه الگوی اخلاقی جامع و قابل اجرا برای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی توسط انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، تدوین بیانیه‌های اخلاقی برای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران از دیگر پیشنهادات این تحقیق می‌باشد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های مطالعه حاکی از آن است که کتابداران آموزش‌دیده‌ای که مسلط به حرفه خود هستند و شناخت کاملی از جامعه مراجعه‌کنندگان و نیازهای اطلاعاتی آن‌ها دارند و همچنین از اشراف کاملی نسبت به مجموعه منابع فراهم‌آمده در کتابخانه محل خدمتشان برخوردارند، اگر امکانات مناسبی داشته باشند، وضعیت اخلاق حرفه‌ای مطلوبی خواهند داشت.

مقایسه نتایج مطالعات حاکی از آنست که زمینه‌ساز چنین تحولاتی در کتابخانه‌ها مستلزم تدوین کدهای اخلاقی برای کتابداران است، لذا پیشنهاد می‌گردد مدیران کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی برای بالابردن کیفیت ارائه خدمات به مراجعین خود، با برنامه‌ریزی مناسب، کتابداران و اطلاع‌رسانان را از آخرین دستاوردهای علمی حرفه‌ای خود مطلع سازند و با در نظر گرفتن امتیازات ویژه، ارائه‌دهندگان خدمات اطلاعاتی مراکز خود را به سمت و سوی کسب هر چه بیشتر اخلاق حرفه‌ای سوق دهند. همچنین، مسؤولین کتابخانه بایستی کتابداران را از آیین اخلاقی کتابداری آگاه سازند تا در راه پیشبرد اهداف عالی کتابداری و ارائه خدمات بهتر تلاش مضاعف نمایند.

جدول ۱: میانگین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در افراد مورد مطالعه

متغیر	میانگین	میانگین از ۵	حداقل	حداکثر
حفظ و نگهداری منابع	۸/۶۷	۴/۳۴	۶	۱۰
حمایت از حقوق مالکیت معنوی	۴/۱۷	۴/۱۷	۱	۵
دفاع از اصول آزادی اندیشه	۱۵/۳۲	۳/۸۳	۱۰	۲۱
ارتقای سواد اطلاعاتی	۱۱/۸۹	۳/۹۷	۸	۱۵
احترام به عقاید مختلف در حرفه	۸/۹۱	۴/۴۶	۶	۱۰
رعایت بی‌طرفی در حرفه	۱۵/۹۲	۳/۹۸	۱۰	۲۰
ارائه خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی	۱۵/۲۳	۳/۸۱	۸	۲۰
فراهم‌آوری امکانات برای دسترسی آسان و یکسان به اطلاعات برای همه مراجعان	۱۰/۹۳	۳/۶۴	۶	۱۵
حفظ حریم خصوصی و محرمانگی	۱۲/۱۹	۴/۰۷	۷	۱۵
ارتقای اهداف حرفه‌ای	۱۱/۹۶	۳/۹۹	۷	۱۵
تعامل با همکاران در کتابخانه و سایر بخش‌های مرتبط	۹/۱۳	۴/۲۹	۵	۱۰
کل (اخلاق حرفه‌ای)	۱۱/۳۰	۴/۳۹	۸۷	۱۵۵

جدول ۲: مقایسه میانگین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای با میانگین نظری

متغیر	تفاوت میانگین به دست آمده با میانگین نظری	آماره تی	سطح معناداری	۹۵٪ بازه اطمینان	
				پایین‌تر	بالا تر
حفظ و نگهداری منابع	۲/۸۴	۲۹/۹۲۶	۰/۰۰۰۱	۵/۲۹	۶/۰۵۲
حمایت از حقوق مالکیت معنوی	۱/۱۷	۲۹/۳۲۴	۰/۰۰۰۱	۶/۹۲	۱/۴۲
دفاع از اصول آزادی اندیشه	۳/۰۸	۳۰/۶۱	۰/۰۰۰۱	۱۱/۵۱	۱۳/۱۲
ارتقای سواد اطلاعاتی	۲/۹۷	۳۲/۷۸۹	۰/۰۰۰۱	۸/۳۵	۹/۴۳
احترام به عقاید مختلف در حرفه	۲/۹۶	۳۸/۸۵۹	۰/۰۰۰۱	۵/۶۰	۶/۲۱
رعایت بی‌طرفی در حرفه	۳/۲۳	۳۸/۵۶۶	۰/۰۰۰۱	۱۲/۲۵	۱۳/۵۹
ارائه خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی	۳/۰۶	۳۷/۶۹۳	۰/۰۰۰۱	۱۱/۵۸	۱۲/۸۸
فراهم‌آوری امکانات برای دسترسی آسان و یکسان به اطلاعات برای همه مراجعان	۲/۶۴	۲۵/۱۹	۰/۰۰۰۱	۷/۳۰	۸/۵۶
حفظ حریم خصوصی و محرمانگی	۳/۰۷	۳۲/۴۸۵	۰/۰۰۰۱	۸/۶۲	۹/۷۶
ارتقای اهداف حرفه‌ای	۲/۹۹	۳۰/۲۸۱	۰/۰۰۰۱	۸/۳۷۱	۹/۵۵
تعامل با همکاران در کتابخانه و سایر بخش‌های مرتبط	۳/۰۷	۳۱/۳۳	۰/۰۰۰۱	۵/۲۲	۵/۹۳
کل (اخلاق حرفه‌ای)	۳/۹۷	۴۷/۶۳۹	۰/۰۰۰۱	۱۱۵/۳۱	۱۲۵/۵۰

References

1. Beauchamp T, Childress J. Principles of Biomedical Ethics. 7 ed. USA: Oxford University Press; 2013.
2. Hasheminasab L. Explaining the barriers to the promotion of professional ethics library and information science from the perspective of public and academic librarians in Kashan [Master Thesis]. Qom: University of Qom; 2010. [Persian]
3. Jafari MT. Ethics and Religion. Tehran: Central Compilation and Publication of Allameh Jafari; 2002. [Persian]
4. Salehi M, Hoseini Dronkolaei SZ, Mohammadi SH. Human Resource Strategies Regarding Professional Ethics Staff of Mazandaran University of Medical Sciences. *Bioethics Journal* 2017; 7(24): 37-45. [Persian]
5. Ebrami H. Cognitive Knowledge. Tehran: Ketabdar; 2000. [Persian]
6. Dayani MH. Reference Principles and Services in Libraries and Information Centers. Mashad: Tehran: Informatics Library; 2006. [Persian]
7. Hartog M, Winstanley D. Journal or magazine article edition: Ethics and Human Resource, Management: Professional Development and Practice. *Journal of Business & Professional Ethics* 2007; 21(2): 3-9.
8. Shojayifar Z, Marzieh A, Nastiezaie N. The Relationship between Professional Ethics with Knowledge Management and Job Involvement. *Bioethics Journal* 2017; 7(23): 17-28. [Persian]
9. Khademian M. Foundations of Library and Information. Translated by Robin ER. Mashad: Rayaneie; 2004. [Persian]
10. Pennino CM. Managers and professional ethics. *Journal of Business Ethics* 2004; 41: 337-347.
11. Amiri AN, Hemati M, Mobini M. Professional ethics necessary for enterprises. Tehran: Ethics in Science and Technology; 2010. [Persian]
12. Azad A. The need for adherence to ethical principles in Information Sciences. Tehran: Informatics; 2000. [Persian]
13. Cadozier V. The moral profession: A study of moral development and professional ethics. Retrieved from: proquest.com; 2002.
14. Rezaie M, Shabani A, Siadat A, Naderi F. The application of the charter of professional ethics among public librarians Yazd Public Libraries Foundation. Qom: Research on Information Science and Public Libraries (Payam-E-Ketabkhaneh); 2013. [Persian]
15. Asdaghi F. Study of Professional Ethics of librarians working in Iran [Master Thesis]. Tehran: University of Shahid Beheshti; 2011. [Persian]
16. Shahmohammadi S. Review the implementation of the principles of professional ethics among librarians in library and information sciences universities in Tehran [Master Thesis]. Tehran: University Allame Tabatabaie; 2010. [Persian]
17. Derakhshani L. Professional ethics in libraries and information centers [Master Thesis]. Tehran: University Azahra; 2010. [Persian]
18. Zandian F, latifi M, Siamian H. Librarians point of view of the country's public universities to draft the professional ethics of library and information science. Tehran: Library and Information Science and Information Technology; 2008. [Persian]
19. Kendrick KD. Impact of the code of ethics on workplace behavior in Academic libraries. *Information Ethics* 2011; 20(1): 595-616.
20. Alipour N, Moradi S. Professional ethics for librarians. Tehran: National Studies on librarianship and information organization; 2015. [Persian]